

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, Bányai Árpád, Boga Károly, Dortsák Gyula, Dr. Ferenczi Zoltán, Solyom János, Szentgyörgyi János és Zanjon Pénes.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára**: egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiaczter 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Elnöki megnyitó *)

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Az emberi kutató ész a szellem szövéténekénél igyekszik a tudományok mélységeibe behatolni, a megszerzett ismeretet felhasználni s a tudományt hatalmassá tenni.

Jól tudjuk azt, hogy a tudomány hatalom. Nem tagadhatja ezt, a ki az emberi szellem működésének útját figyelemmel kíséri. A tények, hogy a tudomány a természetet az égi testektől a porszemig vizsgálódásainak tárgyává teszi, hogy a természet erőinek fölfedezése és meghódítása által az emberiségnek kiszámíthatatlan hasznokat hajt, hogy a hasznos ismeretek tág körét napról napra nagyobbítja, kételyeinek eloszlatására majd e, majd amaz új tudomány ágának gyújtja meg szövéténekét: kétségbevonhatatlanul bizonyítják a tudomány hatalmát.

S mégis az emberi szellem, mely küzd, fárad, dolgozik, bejárja az ismeretek országát, hogy onnan gondos méhként ismeretek mézével megrakodtan térjen lakába, mely békóba vari az elemek hatalmát, óriási bérceket tör át egyenes vonalban, szolgaságra kényszeríti a felhők villámtűzét és mely vészüzte hajóként fáradhatatlan buzgalommal kíséri a sarkesillagot, hogy attól irányt, tájékozást vegyen magának az élet tengerének zivatarai közt, őszintén intézheti magához e kérdést: „boldog vagy-e?” Ép oly őszintén kénytelen magának Madách Ádámjával válaszolni: nem! „Ürt érzek, mondhatlan ürt.”

Ebből magyarázható, hogy az ember lelkét majd ingatagság fogja el, midőn belső nyugalom nélkül végzi munkáját, mert ismeretei nem bírják a meggyőződés ama biztonságát, mely a siker reményét táplálja a szívben; majd csüggettség szállja meg, midőn megfélekedve a fensőbbekről, az eszményiekről, a föld porába süllyed; majd a vakmerőség indulata ragadja meg, midőn az igaz, szép és jó eszméi, tudomány, művészet, vallás és erkölcs, az emberiségnek hazája s embertársainak boldogsága, nemcsak nem gyakorolnak reá vonzerőt; hanem kész támadást is kezdeni ellenök, ha érdekeinek útjában állanak, vagy talán a kilátásban levő haszon elnyerése elé gördítenek akadályt.

Az ember tehát ismeret-gazdagsága mellett sem mondhatja, hogy birtokában van a boldogságnak, melyre oly erős és kitörülhetetlen vágyat érez szívében.

„Valóban be kell látnunk és elszomorodva bevallanunk,

nunk, hangoztatá nem rég egy jeles honatya, hogy az emberiség még mind eddig tapogatózik és hogy nincsen iránytű, mely az óhajtott célra vezető utat biztosan megmutatná; mert az emberi nézetek s ezekből fakadó vágyak és remények ingadozó körét mindenféle a csalódás ege fűdi be.”

És vajjon hol található fel mind ennek oka? Abban, hogy az igazi elvek, az egyéni gondolkodás és változékony szeszélyeink által mind inkább háttérbe szorítottak; abban, hogy az erkölcsi jó, mely egyedül képezheti méltó tárgyát törekvéseinknek: a haszonnal és élvezetessel helyettesítették; abban, hogy a régi példaszó szerint kénytelenek vagyunk elmondani: „Látom a jobbat és helyeslem, s még is a rosszabbat követem;” abban, hogy az erény magasabb köteletségnek szava, több helyen talál oly keblekre, melyek előle a kényelmeskedés, vagy éppen az édes semmit-tevés köpenyébe burkolóznak.

Hányszor történik, hogy tetteinket, melyeknek pedig az önzés, a haszonra való kilátás adott létet, az erény szép nevével ékesítjük, elfeledkezvén kölcsénynek ép oly szép, mint mély értelmű szavairól: „egész életedet meghatározott elv szerint intézve soha sem tenni mást, mint a mit az erkölcsiség kíván, s még akkor sem, midőn haszon, indulat heve, vagy szenvedelem ereje másféle ragad, ezt hívják erénynek.”

Hol van a régi idők bizalma, megbízhatósága s önzetlensége a mi idegygöngye, a mi vér és jellem-szegény századunkban? Az önzés és haszonlesés vezet ma az emberek tetteit, kétely emészti az akarat elhatározását, s a jellem szilárdságát, mint érczet a rozsdá.

Ha a nagyapák emlékére visszatekintünk: ha egyiknek, másiknak erényei, jellemnagysága előtt megállapodunk; nem kell-e beismernünk emberi és honfui kötelemeink teljesítésében gyöngeségünket, hogy ne mondjam, képtelenségünket; nem kell-e felsőhajtanunk Vörösmartyval: „Te a hazáért halni tudál: dicső! Mi nem tudunk már érte csak élni is; a támadó nap tudatja, látja, a szomorun nyugró, bűnünket.”

Erkölcsei erőnk fogyatékossága, a köteletségérzet hiánya, az erkölcsi akaratörőnek, s az igazi jellemnek ritkasága képezik társadalmi és erkölcsi bajaink azon forrását, melyre alkalmazhatók a klasszikus költőnek szavai: hogy „az ezen forrásból származó veszteség a hazára és népére háramlott.” Mind azok, kiknek szemei előtt lebeg a „legnagyobb magyar“ által kitűzött cél t. i. „fajtánknak nem csak biztosítása, de egykori földécsőitése is,”

*) Tanító-testületünk f. év okt. 30-án tartott közgyűlésén.

igen nyomatékos ok által érezhetik magukat arra indítva, hogy e fölszálló páráiban is vészterjesztő forrás elapasztására és a jelen nemzedék erkölcsi jellemének átalakítására, fejlesztésére és megszilárdítására, a népek és nemzetek óhajtott boldogságának elérésére lehetőleg közreműködjenek.

Önök tisztelt kartársaim, önök vannak leginkább hivatva erre, összesen és egyenként, kik a nevelés tan alapelvének kitartó s lankadni nem tudó buzgósággal eleget tenni nem csak magasztos elhivatásnak, de szent kötelességüknek tudják és ismerik. Önök, kiknek osztályrésze a kitartó munka, e talizmán, melynek ereje óvja meg lelküket a csüggedéstől, hogy úgy tekintsenek vissza megfutott pályájokra, mint azon hajós, ki biztos part-hoz jutva nyugodtan nézi a tenger hullámzását, szeszélyét. Önök a kultúra és nemzetiségi eszme közmunkásai, kik szívökön hordják, hogy nemzetünk saját nemzetisége, anyanyelve és egyénisége által emelkedhetik, s hogy az ember tehetetlenség állapotában jön a világra, hogy tehetetlenségének érzetében önkénytelenül is simul a felnöttekhez, s a zsenge korban olyan mint egy lágyszőcske képzékeny anyag, mely minden reá adott alakot könnyen fölvesz, egy viasz tömeg, melyből tetszés szerinti alakot formálhat az ügyes és hivatott mester.

Mint ilyen mestereket, üdvözlöm önöket kedves kartársaim, szívem melegével s szeretetem egész hevével köszöntve; ez évi rendes közgyűlését tanító-testületünknek megnyitottnak nyilvánítom.

Nagy Kálmán.

Tanóra előtt és után.

(Folytatás).

Vegyük egy kissé vizsgálat alá a tanítónak fennebb csak általánosságban összecsoportosított foglalkozásait s kezdjük a következőt, ha nem is rendes és megengedhető, de mégis nem lehetetlen esettel. . .

Megy a tanító az iskolába. Nem tudjuk mi okból, de véletlenül megtörtént, hogy nem készült el arra, mit neki az első tanítási órában végeznie kell, sőt talán azt sem tudja, hogy a kifüggesztett heti óraterv miféle tárgyat jelöl ki az említett órára. Elérkezik az iskolába. A folyosón kollegájával vagy esetleg valamelyik tanítványának szülőjével, kinek éppen valami rendbehozni valója van, egy néhány szót vált. Ez alatt az óra szokott pontosságával elüti a 8-at, megszólal az egyhangú csengettyű s kollegánk röviden végezve és búcsút mondva a társalgásnak, osztályába lép. Itt a kölcsönös köszöntés és szokásos ima után, a tanító egy pillantást vett a kifüggesztett óra-tervre, (8—9. Természettan). . . Mit is tanul-tatok ez órára Körtési? „Erre az órára a csigáról tanul-tunk,“ válaszol a megszólított, mialatt kollegánk elfoglalta a helyét. Megkezdődik a kikérdezés. Ennek folyama alatt kollegánk azon búslakodik, hogy miért nincs kéznél bár egy egyszerű facsiga, melylyel a felmerülő állításokat némileg szemléltethetővé lehetne tenni. Nő de ezen túl vagyunk, gondolja magában, s miután minden órának meg van a maga teendője, menjünk tovább, mert ha nem haladunk, úgy elmaradunk. Bevégzi a kikérdezést. A tan-könyv úgy mutatja, hogy a csiga után a hengerkerékről kell tanulni. Enyje, nő, most ez nincsen! Erre nincs idő, hogy most taneszközök kutatásával foglalkozzék, meg nem is akarja feltűnőség keltésével a tanítási órát megszakítani. Ott a kréta és tábla; rajzol, miután a körülmények kényszerítik, noha a rajzolás rögtönző művészetével nem ajándékozta meg a természet. Beszél, fejteget, bizonyít, s tanítása folyamán lelkiismeret furdalással foglalkoztatja az a gondolat, hogy mily hasznos szolgálatot tehetne most

egy darab pálczára húzott kis kerék egy darab zsineg, meg egy néhány súlymérték. Mily meglepéssel nézné tanítványait, a mint ezek természeti szemlélet útján szereznek arról meggyőződést, hogy a hengeren s az ezénél 5-ször nagyobb átmérővel bíró kereken miként tartják egymást egyensúlyban az az öreg kilogramm és a 20 dekagrammos súlyocska.

A szükséges szemléleti eszközök hiánya nemcsak egy-egy tanítás sikerére hat akadályozólag, hanem a fokozatos haladást is gátolja s e mellett sok idővesztegetéssel is jár. Ezért én sem aprózm fölvettem leczkémét, hanem bevégzem . . . éppen csengetnek, az óra is el-telt s kollegánk azzal a magában töltött szándékkal adja begyakorlandó leczkéül a tanítottat, hogy majd a következő órán pótolni fogja mostani mulasztását. Mi pedig tegyük föl, hogy véletlen közbejövő akadályok nem fogják jó szándékaról leterelni; de azt az egyet főntartjuk magunknak, hogy ott, hol az általam leirt eset gyakran ismétlődik, az idővel nem takarékoskodnak, s minden el-pazarolt perc a növendékek és ezzel együtt az iskola kárára történik.

Itt például hoztam föl egy tárgyat, de így van csaknem minden tárgy tanításánál. Azért részletes bizonyít-gatást nem folytatok tovább a végből, hogy mily szükséges a tanító szabad idejéből egy részt a tanítási órákra való előkészületre áldozni.

Nem kevésbé lényeges a tanítási időnek és eltanítandó anyagnak arányos beosztása. Hosszu idő egy esztendő, de rövidnek tűnik fel, mihelyt az esztendő teendőit összehasonlítjuk azokkal az összeadott órai idővel, melyek lefolyása alatt kiszabott munkánkat végeznünk kell. Mily szembetűnő bizonyíték erre mindnyájunknak azon tapasztalata, hogy olykor-olykor a márol holnapra halasztott dolgaink annyira összehalmozódnak, miszerint vagy csak megerőltetéssel vagy éppen nem végezhetjük úgy, a mint ezeket kellene és óhajtottuk volna. S ha figyelembe vesszük még itt a betegség s más felmerül-hető előre nem számított akadályokat, önként következik, hogy ama gyakran hangoztatott közmondás értelmében kell intéznünk dolgainkat: „A mit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra.“ S hogy ma mi a teendőnk, azt nekünk, tanítóknak tegnap, tegnapelőtt s még azelőtt is jóval meg kellett állapítanunk. Még több évi gyakorlat és tapasztalatok után is gondot ad egy oly munkaterv megállapítása, mely prorammul szolgál arra, hogy mit, mennyit tanítsunk és hogyan osszuk föl munkánk anyagát fázisozásunk minél sikeresebbé tétele céljából. Nagy szolgálatot tesz és valóban megbecsülhetlen egy oly naplókönyv, melybe a tanító évről-évre és időről-időre bevezetési munkatervét s ehez fűzi a kivitel részleteinél úgy a terv előnyére, mint hátrányára vonatkozólag tapasztalt megjegyzéseit.

Az írásbeli dolgozatok átnézése és javítása szintén meglehetősen idejét veszi igénybe a tanítónak annyira, hogy különösen a nyelvtan és fogalmazás tanítójának népes osztályokban, kiválólag a szakoktatással szervezett iskolánál legalább is annyi időre terjedő foglalkozást mér, mint a mennyi tanóráinak összege.

Az időnként szükséges különmemű kimutatások bizonyos rovatok vagy szabályozott formák alapján készülnek, azért ezekre csak annyi időt fordítunk, a mennyi alatt a kapott utasítások értelmében elvégezzük. Sokkal több időt igényelne a szülővel való érintkezés a családi és iskolai nevelés összhangzásba hozása céljából.

Sajnos és kellőleg meg nem magyarázható az a közöny, melyet úgy egyesek, mint általában a társadalom a XX-ik század küszöbén az ország tanítóságával s

ezzel együtt az iskolai nevelés iránt tanúsítanak. Mintha még nem volna népünk hajlandó hinni, hogy az ország tanítói állásának emelésétől és biztosításától függ a nép s vele az államélet jövője. Vagyonosaink némelyike talán éppen az említett okból nem remélvén sokat a jelen elemi vagy népiskolázástól s hajlandó is levén talán jövedelme szerint mérlegelni az elemi iskola tanítóját, nem is viszi gyermekét közintézetbe addig, míg nem lesz legalább is középiskolába való, melynek vezetői az elemi iskola tanítónál legalább is 3-szor nagyobb jövedelemmel bírnak. Talán azt következtetik, hogy amazok három annyi készültséggel és fáradsággal jutottak állásukhoz? Háromszor nagyobb és fontosabb munkát végeznek a tehetősebb és műveltebb szülők gyermekeinek csekély százalékával? A netalán e kérdésekre adott igenlő felelet éppen oly igazságot tartalmazna, mintha azt állítaná valaki, hogy nyugdíjaztatásukig számított szolgálati idejük az elemi iskolai tanító szolgálati idejét 3-szor mulja fölül. No de ne beszéljünk a foglalkozások jutalmáról is, mert nekünk e tekintetben is jobban kijut, mint másoknak. Ha az 1000 frton fölül díjazott tisztviselők feszegetik anyagi helyzetüket, pártolásban részesülnek s a meny nyiban nem volna törekvésük eléggé indokolt, csak olyan füstnélküli szobapisztolylyal némitják el. Ha mi tárjuk ki anyagi viszonyainkat s hivatásunkkal arányba merjük azt állítgatni, eljárásunkat nemcsak kifogásolják, hanem az Uchatiusok golyózáporát zúditják reánk.

Tehát elég lesz nekünk, ha csak a végrehajtandó kötelességeinkről szólunk! Térjünk ezekre.

Az a család, melyben helyes nevelési elvekkel tudja kisérni és irányítani a gyermekek fejlődését, azt is tudja, hogy mi a kötelessége az iskolával és tanítóval szemben. Ilyenek a kisebb számhoz tartozván ritkán tesszik szükségessé a szülőknek a tanítókkal való érintkezését. De nem kivitelként szerepelnek, hanem gyakoriak az oly esetek is, hol szintén jó akarattal ugyan, de téves irányu nevelés által sokban nehezítik a tanító fáradságos munkáját. Ez utóbbi körülmény már több gondot ad a tanítói feladat lelkiismeretes megoldásának.

Az oly családi körülményekből kifolyó állapotokról pedig, hol az iskolát első és főszempontból azért becsülik, mert bizonyos időre elvonja a gyermeket a szülői háztól; vagy azért nem becsülik, mert a szülőket megfosztja egy időre gyermekeik segítségétől: az ilyen körülmények részleteit fölemlíteni, ezek káros hatásait orvosolni, oly munka ismét, mely maga egyedül is nagyon sok türelmet, tapintatosságot és időt igényel. Én sem bolygatom tehát részleteiben a szülőkkel való érintkezés idejét, tárgyait s a tanító magatartását; ez uttal csak arra szorítokozom, hogy bár a különféle helyi körülmények, valamint a tanítónak lefoglaltsága nagyon is megnehezítik — kivált nagyobb helyiségekben — az iskola és család közti szoros kapcsolatot megteremtteni: mindazonáltal föl kell használni a tanítónak minden kínálkozó és megfogható oly alkalmat, melylyel az iskola és család, más szavakkal a tanító és szülők munkáját összhangzatos működésbe hozhatja. Ép oly nagy, mint a mily nehéz, de szép és magasztos hivatása a tanítónak a családokat, szélesebb értelemben a népet, az igaz, szép és jó útjára terelgetni s hazaszeretete meleg érzetével tartani szem előtt azt, hogy: „A milyén a család, olyan az állam.”

(Folyt. köv.)

Toth Károly.

A szóról-szóra való emléztetés módjának, tárgyainak s értékének meghatározása a népiskolában.

(Folytatás.)

Ideje volt, hogy az „előmondás,” „utánmondás,” „első betűs módszer,” „tabellák” és a többi számár-létra a megérdemelt nyugalomba vonuljon, hogy a lélek nélküli emléztetés elé áttörhetlen gátat vessenek minden iskolában, hol bizony-bizony csak idomították a szellemet és nem fejlesztették.

Csupán az emlékezetet és nevezetesen a szóról-szóra való tanulást ily mértékben fejleszteni helytelen, káros; nagy bünt követ el, a ki az ilyent teszi és a ki ezt nyugodtan nézi, a szabad, természetes fejlődést megöli az, mert a gondolat meghal, mielőtt megszületnék.

Nálunk ezt a bénító rendszert, az emlékezet pusztá, gépies munkáját az egyébképen joggal gyűlölt Thun-féle rendszer (Entwurf) temette el (kár, hogy nem elég mélyen!). Kimondatott, hogy az értelmet kell fejleszteni, világos és következetes gondolkodásra tanítsuk a gyermeket, sajátítsa el a beszédheli ügyességet stb. És ha van ma is kivétel, a mint hogy van is, általában úgy is történt és történik, hogy t. i. nagyon sokan igaz ügyesrettel, mások meg kénytelen-kelletlen neki fogtak értelmet fejleszteni. És e zászló mellé mind többen-többen gyülekeztek és ma ha azt mondjuk néhányan, hogy: „a magolást ugyan irtani kell, de az értelem fejlesztése mellett, a könyv nélküli okkal-moddal figyelembe kell venni a népiskolában,” mintha az erkölesi felháborodás jeleit látnók! De miért ne mondanók? A könyv nélküli oklásnak van alaki és gyakorlati célja.

Lelki képességeink között, nekem úgy tünik fel, az emlékezet minden ágában a legcsodálatosabb, legrejtélyesebb.

Tanulótársaim között nem a legértelmesebbek tudtak legnehezebben könyv nélküli oklani, és megfordítva; úgy tünik fel tehát, mintha a könyv nélküli oklás az értelemtől független volna, egyik a másiktól elsánczolva, pedig minden egyéb mellékkörülményektől eltekintve, nem volt az egyéb, mint szellemi erőnk természetellenes, egyoldalú képzése. A gyakorlat a hiányokat helyrehozta, sőt az értelmesebb, ki tanulás közben az eszmemenetre, a kifejezésbeli formára stb. figyelve tanult szóról-szóra, még gyorsabban elkészült, mint a ki eszét sétálni küldte, míg szája teljes közönynyel mondta. Hogy zárnák ki egymást az értelem és az emlékezet ezen ága: a könyv nélküli oklás? És ha ez így van, miért volna csupán ez a mostoha gyermek mind a többi mellett, melyet ugyancsak ápolgatunk? Miért ne akarnók lelkünk minden erejét kiművelni, felhasználni? Nem az-e célunk? Mert belőle ésszélkül élve árt. Hát az orvosság nem árt-e, ha nem úgy vesszük be, mint azt a hozzá értő orvos elrendelte?! S nem bántó-e, hogy kénytelenek vagyunk magunkról azt mondani: Az én eszem erre képtelen; én nem tudom úgy megtanulni! Ismerünk bizonynyal mindnyáján sok értelmes főtelés itélőképességgel és kitünő emlékező tehetséggel, ki éppen úgy mond el valamit egyszeri vagy kétszeri hallás vagy olvasás után, mint a hogy azt olvasta vagy hallotta; annyit ismerünk, hogy állhat az, hogy értelem és magolási képesség, mint mondani szokták, igenis szokott együtt járni. Így tehát még az a vékony vigasztalásunk sem lehet, hogy azért tartassunk értelmeseeknek, mert könyv nélküli oklani nem tudunk. Nem kinos-e a csend, mely körül vesz, mikor valakinek bármely anyagot s bárminő célból úgy kell előadnia, mint a hogy azt egy nála külföldi elmé kigondolta; de megakad, kellő gyakorlat hiá-

nya miatt, emlékező tehetsége megtagadja a szolgálatot? Nem fürdik-e lelkünk a tiszta gyönyör üde forrásában, mikor szépen, lélekkel, akár csak úgy, mintha saját agyából röppenne ki a gondolat, mondja el bárki klasszikusaink remek alkotásait!? Mert hála Istennek van a mi saját gondolatainknál tökéletesebb, a melynek nem csupán az eszmei tartalmát kell magunkévá tennünk, hanem a tökéletes alakot is, hogy miénk legyen az teljes egészében. Az elragadtatás jobbra ösztönöz s a tökéletes remek úgy hat agyunkra, mint az áldásosztó napsugár és jótékony eső a termő földre.

Nekünk felnőtteknek is szükségünk van ilyen tanulásra; nem olvasunk-e el egy-egy részt, mely megtetszett, számtalanszor, míg csak könyvnélkül nem tudjuk betűröbetüre? Szükséges ez, érezzük jótékony hatását, pedig mi sokkal közelebb állunk ahhoz, hogy új és új gondolat teremjen agyunkban, akár csak szükségünk se legyen másra; miért volna csak az a szegény kicsi népiskolás saját fejeस्कéjére, nevezetesen értelmére hagyva. Alig tud eszmélni, és ő ujat és ujat gondoljon ki és azt mondja el saját szavaival, azzal a néhány száz szóval.

Az olyan gyermek, kinek tulságosan fejlesztjük értelmét korán érett, túl érett; a felnőttek világa neki igen kicsi; hová tartozzék hát? Ki van szakítva a gyermekvilágból, mely egyedül lehet ő neki való. Tulérett! E szó maga eléggé magyarázza önmagát.

Kinek csak azon jár az esze, hogy a gyermek gondolkozzék, saját magából merítsen, onnan, a hol alig van valami, előmozdítja azt, hogy a gyermeknek oly kevés szó-kincsé lesz, hogy csodálkozhatunk, hogy tengődhetik azon a néhány szón, mely birtokában van? Folyton megakad; „izé“, „hogyan mondják csak!“ „enyje“, „aszongya“, kihagyás, nyújtás és a többi járja, s a végén mégis minden kéz-láb segítség daczára beszédje sivár, kopott, pongyola; nincs abban beosztás, előadási mód; mindenképen beszél, csak szépen nem. Pedig talán a szavak volnának gondolataink kifejezői!

Következik ebből, hogy fogalmazása s ha az mindjárt egyszerű levél, leírás vagy elbeszélés is, száraz, lelketlen; nincs abban szerkezet. És miért van mind ez? Hallja a gyermek tanítója beszédjét jól, rosszul; kifejezi a tanítvány magát jól-rosszul, bár látszik, hogy érti az anyagot, melyről szólania kell; egy-egy minta-olvasmányt felvesznek, de hogy azt annyira begyakorolják, hogy a szerkezetet jól bevésse az agyába, hogy azon neki új szokatlanabb szavakat, kifejezési formákat, mondat-szerkezetet épen a magáénak mondhasssa, nincs idő, akarat, szükségesség tudata stb. stb.

A példa, a minta, melynek nagy fontosságáról annyit tanulunk és tanítunk talán mindenütt érvényesül, csak itt nem, hol arról van szó, hogy a gyermek gondolatait kitünőbbekkel, tökéletesebbekkel csiszolja, azoktól nyerjen életet; ott a hol anyanyelvét kell tökéletesítenie, gazdagítania a nála jobban beszélők nyelvének ilyen módon való elsajátításával, mint ohajtanók, itt ne legyen szó példáról, itt merítsen a gyermek önmagából?!

Szóval a mintának, melyet fejlettebb agy, nagyobb szív, több tanulmány stb. teremtettek saját lelkében való megőrzéséről szó sincs! És ez másképp nem megy, mintha addig tanulja, míg úgy tudja, mint a mintában van.

Mindezeket meggondolva én pártolom a könyvnélkülözést. Ne tartsanak kérem ezért elveszett léleknek. Én a könyvnélkülözést pártolom kellő mértékkel, nem a magolást. Magoltatni manapság egész rendszerességgel, lehetetlen már azért is, mert az anyag, melyet okvetlenül el kell végezni, hasonlíthatlanul több, mint régen volt és ma nem hogy erre idő volna, hanem a teljes megér-

tés is csaknem veszélyeztetve van. Nagyon sokat tanulnak a mi gyermekeink, képességük tulságosan van megterhelve és így lesz az a kicsi agy korán fáradt, petyhüdt. Nehéz munka a tanulás, főleg gyermekeknek, reggeltől estig az iskolában, azontul oda haza zárt levegőben.

No de, hogy és mikor könyvnélkülöztesünk?

Az emlékezés is idegek működése, ezért sok munkával elfárasztani, kimeríteni azokat nem szabad. Gyermekbál vagy névnapi éjjelezés után, mikor eleget nem aludt a gyermek, kinzás a tanulás, mert elég vért nem kaptak az idegek, valamint egy nagy betegségben szenvedett gyermektől se kívánjunk annyit, mint a ki jól azaz egészséges módon táplálkozik. A kinek vér baja van: vértolulás, görcs, nem szórítható könyvnélkülözésre. De sőt még az egészségesre nézve is fárasztó az emlékezés, ha az emlékezést megelőzőleg izgalmas jelenetet állott ki.

Tehát egészséges, pihent ész szükséges a könyvnélkülözéshez, mert a szóról-szóra tanuláshoz teljes, ösztantlan odaadás, mindentől elvontan szükséges, párosulva a legnagyobb fokú figyelemmel. Csakis így lehet czélt érni. Szükséges egy bizonyos fokú fegyelmezetttség tudata, hogy a gondolkozó szellem egy bizonyos önkaráttal vegyen részt a munkában.

Akárhány tanítványom gyöngye emlékező tehetséggel bírónak látszik, pedig nem egyéb az, mint az elhatározás hiánya; lágyaság, lustaság. Ha tudják a gyermekek, hogy labdázni, cziczázni mehetnek, ha leczkéiket megtanulták, mindenik igen rövid idő alatt pontosan beszámol. Az öröm, mely kilátásba helyeztetett, erélyesebb működésre ösztönzi őket. Természetes, hogy a mit szeretnek, könnyebben jut birtokukba. Igyekeznii kell tehát a tárgyat a gyermekekkel megszerettetni.

Semmiféle emlékeztetőket divatba ne hozunk, pl. a dolgok lényegének jegyekben való felismerése, melyek úgy sem tartoznak a dologra magára, vagy hogy a gyermek egy helyre szegezze tekintetét, hogy kabátja gombját tetése szerint agyon kinezze, irónját agyonforgassa, szóval a tudást ne egy helyhez, álláshoz, cselekvéshez kössük. Ez nem fog önálló emlékezetet teremteni. Önállót mondok a külső jelektől, de nem függetlent a szellemtől, értelemről, melynek kiegészítője legyen. Csupán az emlékezetnek bármely oldalát tisztán önmagáért képzelni nem tudom; szükséges ahhoz a szellem magosabb, folytonos tevékenysége, hogy értéke legyen.

És az által, hogy a könyvnélkülöző módot is gyakoroljuk, megerősítjük az emlékezés azon módját is, mikor a tárgy és minden hozzá tartozósága jut eszünkbe, de szabadon alakítunk.

Élénk képzeletű vagy önállóbb gondolkozású gyermek nem szeret szóról-szóra tanulni, fárasztó az neki, hogy máshoz kösse magát. Ugy vélem azonban, hogy ennek sem árt, hogy ilyen munkára is kényszerítsük, mely egy kissé neki nehezebb.

Gyermekkorban kezdjük meg, mikor az agy lágyabb, az ingerlékenysége nagyobb; gyermekkorban gyűjti az anyagot és minél idősebb lesz az ember, mind inkább eltérbe lép az önálló gondolkozás, alkotás, módosítás, újabb és újabb egymásra vonatkoztatása a fogalmaknak vagyis a begyűjtött anyag feldolgozása; természetesen mindez nem képzelhető egymásután, hanem egymás mellett; nem csak hogy ki nem zárják egymást, hanem egymást kiegészítve lépnek fel.

(Folyt. köv.)

Pap Mari.

A marosvásárhelyi női-ipariskola.

Egyik legcélszerűbb ismeret a nőre nézve a női kézimunkák készítésében való jártasság. A női kézimunka nem kívánja sem a szellemi sem a testi erők megfeszítését s mégis sok gyakorlati haszonnal jár.

A családjában nagy hasznot tesz családjának az által, hogy a háznál szükséges varrni valókat maga el tudja készíteni. Ha pedig magánzó marad a nő, akkor a kézimunka tudása esetleg életfentartási eszközül szolgálhat neki. De erkölcsi tekintetben is nagy haszna van a kézimunkának. Az élet boldogsága apró egyenként elkülönözve, külön-külön tekintve majdnem jelentékteleneknek mondható örömeiből van összetéve. Ilyen apró öröm-forrása pedig minden olyan kézimunka, a mit egy nő akár maga, akár övéi számára saját terve szerint saját kezeivel elvégez. De társadalmi, nemzetgazdasági szempontból is nagy érték rejlik a nők kezűgyességében.

Ez okból nagyon természetes, ha őszinte örömmel fogadunk minden olyan törekvést, mely ez irányban felszínre kerül. Ezen ügynek kíván szolgálni azon magánintézet, mely a közokt. miniszter f. évi augusztus 29-én 33.104. sz. a. kelt engedélyével f. hó elején Marosvásárhelyt megnyilik. Érdekesnek tartjuk ezen iskola tanzertvét s felhívását szóról-szóra közölni azon óhajtatunk kifejezése mellett, hogy kísérelje a jó czélu kezdeményt minden tekintetben kívánt siker.

A tanterv és felhívás imitt következik.

a) Tanterv és felvételi szabályok.

Az iskola czélja: úgy az önfentartásukra útalt, mint a családi körben foglalkozó nőket a leghasznosíthatóbb női-munkanemekben kiképezni.

Az iskola tananyaga következő csoportokra oszlik:

- 1) Fehérnemű-varrás kézzel és vegyes női-munka.
- 2) Fehérnemű-varrás géppel és vegyes női-munka folytatása.
- 3) Fehérhimzés, színeshimzés, műhimzés.
- 4) Ruhaszabás és varrás.

A női ipariskolába a 12 évi életkort betöltött oly növendékek vétetnek föl, kik legalább is folyékonyan olvasni, olvashatónak írni tudnak s egész számokkal a négy alapműveletet értik.

A növendékek belépésük alkalmával 1 frt. beiratási díjt fizetnek. A növendékek havi tandíja: az első, második csoportban 2 frt.; a harmadik, negyedik csoportban 3 frt. havonként előre fizetve.

A gépek használatáért minden növendék (a ki azokat használja) 50 kr. használati díjat fizet; mely alól csak rendkívüli esetekben történhetik felmentés, vagy halvalaki saját gépét használja.

Tandíj-fizetés alól az intézet-fentartók, méltánylást érdemlő esetekben, felmentést adnak; a tandíjmentes növendékek az iskolának dolgoznak és 2 frt. biztosítékot tartoznak letenni, mely a tanidő leteltével visszaadatik.

A tanítási idő reggeli 9 órától déli 12 óráig s délután 2 órától 4 óráig tartatik.

Az iskola 1890. évi szeptember hó 1-én nylik meg; a beiratások augusztus 25-től szept. 10-ig történnek.

A növendékeknek munkáikat sem készen, sem félig készen hazavinniök nem szabad; azok az évi munkakiállítás idejéig az iskolahelyiségben őriztetnek.

Az iskolai év végén munka-kiállítás rendeztetik.

b) A tanterv részletezése.

1. Csoport. Fehérnemű-varrás kézzel. Fehérvaszon mintakendő, sima kézi-varrással, gomblyuk kivarrás, ráncszedés, pertli felvarrás, szálhúzás, ing-előkészítés, javítás, foltozás és beszövés.

Feladványok: Magyar- és német szabású lábravalók, zsebkendők beszegése. Egyszerű és díszes női ing, hálókabát stb., stb.

Jegyzimzés. Mintakendő. Feladvány: betétek, stráfok stb.

Vegyes-munka. Hohlbein technika; mintakendő. Feladványok: (Csikok, rojtok, kendők), terítők stb. Bogozás. Mintakendő. Feladványok: Csikok, rojtok, terítők.

Rajz. A szabadkézi rajz elemei. Az egyenes vonaloktól a levelek, virágok, díszítési alakok és betűk rajzolásáig. A rajz áttétele fehéreneműekre. Geometriai rajz.

2. Csoport. Fehérnemű-varrás géppel. Gyakorlat a gépvarrásban. Ágy- és asztalneműek, gyermek, férfi és női fehérneműek elkészítése egész- és féltuczet számra; kiváló súlyt helyezve a férfi-íngék és inggallérok készítésére.

Fehérnemű-szabás, rajzolás és összeállítás.

A szabás és összeállítás módjáról, rajzokkal és magyarázó szöveggel ellátott mintakönyvek készítettnek.

Vegyes-munka. Hálózás. Mintakendők. Betétek stb. Quigure. Mintakendők, párnák stb.

Rajz. Folytatása a szabadkézi és díszítési rajzoknak. A szabadkézi és geometriai rajz összeköttetése, fehérnemű készítéséhez alkalmazható minták. A festészet elemei, a színek kölcsönhatása egymásra, színharmonia, színtan.

3. Csoport. Fehérhimzés, műhimzés. Fehérhimzés vászon és batiszton. Monogrammok és mindennemű díszítések a jour szálhúzással és kivágva.

Színes vászon-himzés. Arabs-himzés. Janira technika. Színes-himzés kézen és kereten. Spanyol csipke. Velencei csipke és himzés. Arany-himzés. Mintakendők. Tűfestés. Kalotaszegi himzés és varratos.

Minden mintakendő elkészítése után köteles a tanítvány egy darab önálló munkát a maga részére vagy megrendelésre készíteni.

4. Csoport. Ruhaszabás és varrás. Gyakorlati és elméleti oktatás a ruhaszabásban. A minták arányos megnagyobbítása, megkisebbitése. A megadott méret szerint az egyes ruhaalkatrészek lemásolása a tábláról. A szabás és összeállítás módjáról, rajzokkal és magyarázó szöveggel ellátott mintakönyvek készítettnek. Gyakorlat a különféle kelmék összevarrásában, gomblyuk kivarrás, gomb-felvarrás, foltozás. A varrógépek különböző nemei, a gép szerkezetének és kezelésének, úgy annak kezelésében felmerülhető akadályok elhárításának beható magyarázata. Gyakorlat a gép ügyes és gyors kezelésében. Egyszerű házi ruha és kötény, díszesebb ruha, társas, séta és bálí öltözetek, felöltők stb.

Vegyesek. Mindennemű dísz- és pipere-munka. Természethű művirágkészítés stb.

Nagyérdemű városi és vidéki közönség!

Mélyen tisztelt szülők!

Midőn ez új intézményünket kegyes pártfogásukba van szerencsénk ajánlani, bár minden nemes eszközt felhasználunk ugyan annak érdekében, de még sem ringathatjuk magunkat azon elbizakodott hitben, hogy azt azonnal virágzó állapotra juttathassuk, tudván ezen örök igazság horderejét: „Minden kezdet nehéz!”

De bizunk Istenben, önerőnkben, az ügy jóra valóságában s a nagyrebecsült városi és vidéki szülők és érdeklődők becses pártfogásában, hogy bennünket ezen nemes irányu törekvéseinkben segíteni fognak.

Az iskola megnyitását (mivel a magas engedélyt csak szeptember végén kaphattuk) november hó elejére tűztük ki. A jelentkezni kívánók, most egyelőre, jelent-

kezhetnek alólírott iskola-tulajdonosoknál (Szent-György-utca, Makariás-ház).

A jelentkezők számától lévén feltételezve az iskola-helyiség minősége s mikénti berendezése, azt mentől előbb megtenni alázattal kérjük.

Jelentkezések különben (az iskola beállta után is)

bármely időben történhetnek. Mély tisztelettel és bizalommal maradván:

Maros-Vásárhelyt, 1890. szept. hó 30.

Szentgyörgyiné, Barabás Nina és Szentgyörgyi Kornélia, okleveles kézi- és iparmunka-mesternők, iskola-tulajdonosok.":

T Á R C Z A.

Adatok Alaskáról.*)

Böngészte Reclus nagy földrajzának legújabb kötetéből¹⁾

Gerando Attila.

Amerikának észak-nyugati vége, melyet csak egy tengerszoros választ el Szibériától 1867-ig a muszka birodalomhoz tartozott. 1867-ben Muszkaország eladta ezen területet az Egyesült-Államoknak. Mint Anglia ellensége, kedvébe akart járni Anglia vetélytársának, a hatalmas észak-amerikai köztársaságnak; határvillongásokra is számított a két állam közt.

Az Egyesült-Államok új birtoka nevét (Alaska) délnyugati félszigetétől kapta, melyet a régibb okiratok Alaskának neveznek; később az Alaska név jutott érvényre. E név, némelyek szerint, három szóból, *Al-ak-sak*, származott, melyek a bennszülöttek nyelvén azt jelentik: a nagy föld.

Alaskának még vannak teljesen ismeretlen részei, észak-nyugatra és észak-keletre, a tengerparttól befelé. Nagyjában mégis lehet fogalmunk domborzatáról. Déli partjai mentén magas hegylánczok emelkednek, melyeknek a hegyes-völgyes Aleut szigetek mintegy folytatását teszik. Ezen tengerparti lánczolatoktól fogva az egész ország, általában véve, észak-nyugatra és északra lejtődik, a jeges tenger felé.

A déli part magas hegylánczai, valamint az Aleut szigetek is, vulkánikusok. Hamu és gőz száll föl folyvást egyik vagy másik hegycsúcsból, és ritka eset, midőn itt vagy ott valamely kráter izzó belseje pirosra nem festi az eget. A kitörések különben egymástól igen távol eső pontokon jelentkeznek.

Daczára a belsejében forrongó tűznek, Alaska úgy szólván csupa hó és jég. Nincs azonban megfosztva minden gazdasági forrástól; a főbbek: erdők, bányák s a halászat. Kincsei különben még igen kis mértékben vannak kiaknázva. 1870 óta egy társulat tartja bérben a halászat és kereskedés monopoliumát és fizet ezért az Egyesült-Államoknak 1,300.000 frankot évenként; ezen évdíj, husz év óta, nagy részét már visszatérítette azon körül-belől 37,000.000 franknak, melybe Alaska megvétele került. A társulat bérleti ideje a jelen évben (1890) lejár. Jogai tehát újból árverezés alá fognak hocsáttatni.

A társulat kereskedésének egyik fő tárgyát bundás bőrök teszik. Az alaskai bundás bőrök legbecsesebbike a tengeri vidrabőr (enhydra marina). Átlag 300, de néha 250 frankra is rúg az ára. Évenként 5–6000 darab kerül ki Alaskából. Nevezetes, hogy a tengeri vidrát a partoktól száz kilométer távolságban is találhatni a tengerben úszó növény-szigeteken. Hazája kizárólag a Csendes oceán észak-sarki része; de már csaknem egészen kipuht, oly kíméletlenül vadászták. Mikor Alaska még muszka birtok volt, egyetlen egy kormányzója, Baranov,

tizenötezer vidra-bőrrel tért vissza Szibériába, mi körülbelől 5 millió franknyi értékű volt. Most, mióta Alaska az Egyesült-Államoké, nem szabad a vidrát minden időben vadászni s e miatt kezd újra szaporodni.

A czethal-vadászat is nagyon csökkent Alaska vizeiben, annyira kiirtották ott a czethalat. 1880-ban összesen már csak 40 hajó fordult meg Alaska környékén czethalat vadászni.

Alaska többi állatai közül még említsünk meg kétőt. Az egyik egy hal, mely olyan zsiros, hogy a bennszülöttek gyertyának használják, innen angol neve candlefish (gyertya-hal). Tudományos neve thaleichthys pacificus. A másik egy neme a sirálynak, s igen szép madár; tolla barackszín, nevé rhodostethia rosea.

A mi a népességet illeti, Alaska csaknem lakatlan. Népességét 33.000 lélekre becsülik, holott az ország közel 1,500.000 □ kilométernyi területével csaknem ötször akkora, mint Magyarország. Fehér ember épen alig van, csaknem az összes lakosság félvad bennszülöttekből áll; mikor Alaska urat cserélt, meglehetősen rossz szemmel nézték a dolgot, de csendesen maradtak, hire járván, hogy az új állam, melynek tagjaivá lettek, sok ágyúval rendelkezik. Műveltségök gyenge voltát mutatja azon tény, hogy Alaskában mind össze csak egy újság jelenik meg. Kapnak ugyan némi oktatást angol, muszka nyelven és saját honi nyelveiken. Az oktatásügy vezetése egészen muszka papok és más misszionáriusok kezében van; hasonlóké az igazságszolgáltatást is papok gyakorolják s más fehér emberek, hajóskapitányok vagy birtokosok. A washingtoni kormány csak négy ponton tart bírakat és rendőrséget. A kereskedő vidékeken Alaska valódi kormánya a már említett kereskedő társulat.

Mondtuk, hogy Alaska fölszíne csupa hó és jég. Egyetlen lakható része, hol művelt társadalom volna képes fejlődni, a déli partvidék. Ennek éghajlata szelid, mert a tengert szegélyező hegylánczok visszatartják az észak-sarki szeleket; az alaskai félsziget pedig, s az azt folytató Aleut szigetek Ázsia felé szorítják a sarkvidékről érkező tengeri áramlatokat; míg a melegebb japáni áramlat szabadon locsolja Alaska déli partjait. Itt tehát a levegő elég enyhe, de rendkívül nedves is. Az év háromnegyed része esős, sok az esőzés főképp nyáron, mikor a felhők szakadatlanul űzik egymást az égen. Egy tudós azt tartja, hogy ezen túlságos nedvesség következtében sötétebb ott az állatok szőre és tolla. Más következtetése a nedvességnek, hogy az ottani erdők csaknem olyan járhatatlanok, mint az Amazon vidéke s más tropikus országok sűrűségei. A nagy fák alatt ugyanis víznyos földi növényzet képződik, mely vastag szőnyeggel borít be mindent: kátyút, mocsarat, kiálló gyökeret, korhadat fatörzset, s melybe a láb belesüpped. Ezen délparti erdők különben igen terjedelmesek; többnyire tülevelű fákból állanak; legbecsesebb fajok a sárga czedrus (cupressus nutkatensis).

Alaska déli partja egyedül lévén lakható, a fehér lakosság többnyire mind ott él; de, mint mondtuk, igen

*) A párisi magyar egyetben tartott szabad előadás után.

¹⁾ Nouvelle Géographie Universelle, par Elisée Reclus. Tome XV. Amérique Boréale. Paris, Hachette, 1890.

szórványosan, csekély számban. A papokhoz, stb. kiket említettünk, számítandók még, mint a fehér faj képviselői, néhány norvégiai halász, meg a bányászok, kik az Egyesült-Államokból kerültek ide.

A mi a bennszülötteket illeti, ezek közül azokat, kik Alaska déli határától kezdve a Réz-folyó (Cooper-River) torkolatáig laknak, érdekes sajátság jellemzi, mely már sok utasnak feltűnt; arcuk zsidós típusú, élesen kiálló vonásokkal. Öltözetük félvállra vetett szőr pokrocz, melylyel tökéletesen megelégesznek eső, fagy és szél ellen. Ha túlságosan átfáztak, levetkeznek, s pár percig a vízben ülnek. Kemény természetüket jellemzi és magyarázza nem egy barbár szokásuk. Kéves helyt kínozzák például annyira az újdonszülötteket. Szárazsított bórral bevont és prémekkel bélelt fűzfa kosár-félébe gyömöszlik őket, s bőrszíjjakkal szorosan lekötik, hogy a gyermeknek csak feje mozoghat. Tesznek ugyan lábai közé száraz mohát, hogy ne nedvesítse meg magát, de ezen mohát ritkán változtatják, s a tisztátalanság sok gyermek testén sebeket idéz elő, melyeknek nyomát egész életén át viseli. Hasonló kegyetlenséggel bánnak el a serdülő leányokkal, babonáságból. A szegény áldozat képét feketére festik, hogy a föld szellemei meg ne lássák és fejére óriási karimájú kalapot nyomnak, nehogy fertőző tekintetét az égre emelhesse. Azután bezárják a tenger partján valami kalitka-félébe, mely olyan szűk, hogy alig mozoghat benne. Régebben ott tartották a leányokat teljes egy esztendeig; de mióta ezen népség fehér emberekkel érintkezik, a fogság ideje rövidebb lett. Hogy a nők járása itten oly lomha és bizonytalan, többen ifjúkori bezáratásuknak tulajdonítják. A serdülő ifjak is különböző kínzásoknak vannak alávetve, hogy kimutassák bátorságukat és lelki erejüket. Csak ha a próbát diadalmasan kiállották, vétetnek fel a harczosok közé.

Ezen népség másik furcsa szokása, hogy az asszonyok lyukat fűrnak alsó ajakukba, s a lyukban fa, csont, vagy szerpentin korongot viselnek, mely többnyire olyan nagy, hogy ajkuk egészen lecsúng, mi miatt beszédjük alig érthető. Meg kell adni, hogy az ipar jobban ki van itt fejlődve, mint bárhol másutt Alaskában. Az erdős vidék sok rugékony és tartós fát szolgáltatván, a házak nagyok, tágasak. Majd minden ház előtt egy vagy két szál oszlop nyúlik az égnek: 10—15 méter magasak, s alólól egész fel faragásokkal vannak borítva, melyek emberi, állati alakokat s más tárgyakat ábrázolnak. Ezen symbolikus alakok úgy szólván czímerek, — nevük, az ő nyelvükön, totem — és mindenik a háztulajdonos valamelyik őst ábrázolja; az egész gerenda tehát valóságos családfa. Nem egy falut egész erdő ilyen faragott oszlop lep el, a tenger partján, s mintegy előcsapatul szolgál mögötte emelkedő fenyő-erdőnek.

A totemekről megjegyzendő, hogy ünnepekkor vagy halotti szertartások alkalmával minden férfi köteles a totemjét képező állat hangját utánozni.

(Folytatása köv.)

PAEDAGOGIAI ESETEK

49. A mulasztott óra igazolása. Hogy mennyire kiprobálgatják az új tanítót, úgy a gyermekek, mint a szülők, bizonyítja a következő eset. Mindjárt szeptember elején, midőn miskolci állomásomat elfoglaltam, s a gymnáziumra előkészítő IV-ik osztályt a kezemhez vettem, egy tanítványom 2 napot mulasztott. Midőn más nap feljött, egy kis ideig nem vontam kérdőre, hadd lássam: igazolja-e mulasztását szó nélkül? De biz ő hallgatott vele! Ekkor megkérdeztem: „Hát N. hol voltál te

tegnap, tegnapelőtt?“ „Hát kérem alásan, beteg voltam.“ „Hoztál-e bizonyítványt?“ „Nem, kérem alásan,“ volt a rövid felelet. „No fiam hát délutánra hozz nekem orvosi bizonyítványt; vagy ha orvos nem volt nálad, hát szüleid-től.“ Délután megint nem szól semmit. „Hát N. hoztál-e bizonyítványt?“ „Nem, kérem alásan.“ „Miért nem?“ „Azért, kérem alásan, mert orvos nem volt nálam, apám meg nem volt otthon.“ „No fiam, hát holnap reggelre hozz nekem apádtól bizonyítványt, mert különben kiküldelek az iskolából!“ Másnap ismét feljön, de ismét csak bizonyítvány nélkül. Mikor ismét kérdőre vonom, azt mondja: „Apám nem akar bizonyítványt adni, kérem alásan.“ „Hát miért nem akar?“ kérdém. „Azért, kérem alásan, mert azt mondta, nem ér rá írni.“

Megjegyzem, hogy az egyik tanítványom eléáll és mondja, hogy N. azt mondta: hiába mondogatom én azt neki, mert ő nem fog bizonyítványt hozni.

Ekkor mondom: „No fiam, hát én megmondtam, hogyha nem hozsz bizonyítványt, kiküldelek az iskolából. Most hát hagyd itt a könyveidet, menj haza és mond meg apádnak, hogy vagy adjon bizonyítványt, vagy jöjjön fel veled ide!“ A fiu elment. Eltelik az óra, el a második, de az én tanítványom csak nem jó. Ekkor fogok egy névjegyet és írni akarok apjának. Kopogtatnak. Belép az apa a fiával. Köszönés után rám mordul: „Hát, kérem alásan, miért tetszett kikergetni a fiamat az iskolából, mikor én is itt tanultam, meg az apám is és minket soha senki ki nem kergetett innen?!“

Óráimnak éppen vége volt, s a tanítványaimat elbocsátottam volt már; még csak az volt ott, a kitől a levelet akartam küldeni. Azt is elbocsátottam. A fiut is kiküldtem, hogy várakozzék az ajtóban. Így tehát az apával maradtam az iskolában.

„No kérem, hát most magunk vagyunk itt, tehát beszélgethetünk. Tessék helyet foglalni!“

„Nem ülök én le, kérem alásan, mert sietek, ott hagytam a munkámat, csak azért jöttem, hogy megkérdezzem: miért tetszett kikergetni a fiamat?“

„Ne tessék úgy tüzelni! Értsük meg egymást szépen, akkor valószínűleg másképp fog beszélni! Hát a fiu megmondta-e, hogy miért küldtem ki az iskolából?“ „Nem mondott a, kérem alásan, egyebet, csak hogy ki tetszett kergetni és nem is tetszik többet ide beereszteni, pedig hát az apám is, meg én is itt tanultam! Vagy tán csak nem lopott az a kölök?!“ „Nem lopott, de hogy lopott kérem; egyéb itt a baj; tessék leülni és meghallgatni engem!“

Ekkor már leült és hallgatott. No kérem, hát az a baj itt, hogy a fia két napot mulasztott.“ „Az én fiam? A, kérem alásan nem mulasztott, mert a mindig eljött rendszeren a könyveivel együtt hazulról!“ vágott közbe. „Azt én elhiszem, hogy hazulról eljött; de ide nem jött. Ime itt van a „Mulasztási napló“, meg hívjuk be a fiut; lássuk, ő mit szól a dologhoz!“ Behívom a fiut és töredelmsen bevalja, hogy ő bizon mindig eljött hazulról rendszeren, de a helyett, hogy az iskolába jött volna, az utczán holmi tekergőkkel eljátszta az időt, s mikor a többiek mentek haza az iskolából, ő is akkor állított haza, úgy mintha iskolában lett volna.

„No kérem, hát mit szól ehhez a dologhoz? kérdém. Ezért követeltem én a bizonyítványt, sejtve a ravaszsgot. Mivel pedig nekem is hazugságokkal állott elő, hogy beteg volt, orvos nem volt nála, ön meg nem akar neki bizonyítványt adni, hát szépen kiküldtem, hogy vagy hozzon bizonyítványt vagy hívja fel ide önt; hadd lássam: tetszik-e tudni erről a dologról?!“ Dehogy tudtam, dehogy tudtam, kérem alásan! Már most mit csináljak

én evvel a betyár kölökkal?! „Hát már az egészen az ön dolga, hogy odahaza, mit fog vele tenni; hanem én addig is meg fogom büntetni, t. i. ma déli tizenkét óráig itt be lesz csukva, a mulasztását meg nem fogom igazolni!“ „De hát, kérem alássan, azt tessék igazolni, mert inkább orvosi bizonyítványt szerzek neki.“ „Ugyan kérem, már ez miféle gondolat?! Lábat adni a gyermeknek, hogy még máskor is megcsaljon bennünket! Példával menni elől a csalásban! Hiszen kérem, ha tudom, hogy igaz okkal mulaszt valamely tanítványom, s azt nekem be is tudja bizonyítani, akkor én magam szakálára igazolom a mulasztását, mert nekem senkinek sem kell fölmutatnom azokat a bizonyítványokat, a melyeknek alapján igazoltam a mulasztásokat.“

Csakis azért követelem meg akár csak egy órai mulasztásért is a bizonyítványt, ha mástól nem is, hát legalább a szülőtől, hogy a gyermek ilyen csalásokat ne követhessen el. Mert ha fiát most rajta nem kaptuk volna a csaláson, még máskor is megtette volna az ilyeneket, míg végre a sok igazolatlan óra mulasztásért kizártuk volna az iskolából.“ Megjegyzendő, hogy a fia ekkor ismét ki volt küldve.

„Azt elhiszem, kérem alássan, hanem épen azért tessék igazolni, nehogy valami baj legyen ebből a dologból; mert nem kívánom ingyen; nem sajnállok egy pár . . .“ „No kérem ne is folytassa tovább; efféleről hallani sem akarok! Nem igazolom a mulasztását!“

Es daczára, hogy kívánságának nem volt elég téve, mégis sokkal derültebb és alázatosabb arczeval távozott el, mint a milyennel beállított volt.

Ezért követelem én meg a bizonyítványt, s ma ha valamelyik tanítványom mulasztani kénytelen, minden szó nélkül, hűségesen hozza a bizonyítványt. És hinni merem, hogy ilyen utcai csavargás és órakerülés ezután nem igen fog az én iskolámban előfordulni.

Csiky Béla.

L A P S Z E M L E.

Allg. D. Lehrertg. A kézügyesítő oktatás fejlesztésére alakult egyesület congressust tartott Straszbürgben f. é. augusztus 24—25 napjain. Képviselve volt a gyűlésen a porosz belügy- és külügyminiszterium, az elszász-lotharingeni miniszterium, a württembergi közozt. miniszterium, a Baden nagyhercegségi és a hesseni miniszterium. Ezekon kívül számos kormányférfiu volt jelen. Külföldről Luxemburg, és Swájcz küldtek képviselőket.

Az elnöki megnyitó után Dr. Götze lipcei tanító olvasta fel értekezését a német fiu-iskolai kézimunka tanítás lényegéről és czéljáról. Értekező jelezte első sorban, hogy az egész mozgalomnak czélja az a neveléstani törekvés, hogy a gyermeknek adjunk alkalmat a kézimunka gyakorlására. A humanismus a műveltséget a könyvekre alapította, a természettudományok fejlődésével karöltve járó realismus a megfigyelésre és tapasztalásra vezet bennünket. A neveléstanban Pesztalóczi sürgette, hogy reformálni kell a népiskolákat a szemlélet alkalmazása által. A szemlélésnek tovább fejlődése magával hozza azt a követelést, hogy a tanítványokat foglalkoztassuk. Ezen eszme érvényre emelkedett immár a tanítás egész vonalán részint mint elv, mely az oktatást megtermékenyíti, részint konkret formát öltve az által, hogy létre hozott egy új tantárgyat a kézügyesítő oktatást. Ez a tantárgy egészen nevelési tényező, melynek a neveléstan fejlődésével le kell mondania minden afféle törekvésről, hogy benne háziipart, vagy valamely mesterséget tanítsunk. Még a dánok egyébiránt hasznos földművelésre irányító kézimunkáját sem lehet ajánlani megszorítás nél-

kül az iskola kézügyesítő oktatásra, melynek az általános nevelést kell szem előtt tartania, mint a nevelés egy új eszközének. Ez ugy történhetik, hogyha a helyes módszerrel vezetett kézimunka a gyermek testi fejlődésének szolgálatába áll, a kezét ügyesíti, s érzékszerveinket mentől több irányban gyakorolja. A kézügyesítő oktatás nagy mértékben használ a szellemi fejlődésnek is, a mennyiben a tanuló ismereteit kibővíti s a következetes, gyakorlati gondolkodást elősegíti. A kézügyesítő oktatás fejleszti az alakérzékot, az izlést, s a mennyiben physikai akadályok legyőzését s a kitartást teszi szükségessé, egyszersmind kitűnő eszköz az akarat erősítésére.

Szónok óhajtja, hogy fakultatív minden iskola vegye be a kézügyesítő oktatást; a tanítóképezdek pedig kötelező tantárgykepen.

Több oldalú tanulságos megvitatás után azt a kérdést vetették fel, hogy szükséges-e a fiuk kézügyesítő oktatását külön tantárggyá fejleszteni. Erre Groppler berlini tanító egy terjedelmes előadásban kelt azon téves felfogás ellen, mintha a kézügyesítő oktatásnak csak azon ágai szolgálnának a többi oktatás támogatására, melyeknek a más tantárgyakhoz való viszonyát mindjárt első tekintettel át lehet látni, a melyenek például a mérési alakok készítése, a természettani eszközök, térképek stb. előállítása. Minden a helyesen vezetett kézügyesítő oktatás köréből kikerülő munkának megvan a jó hatása a többi tantárgyakra. Nem az itt a fő, hogy mit hoz létre a kézügyesítő oktatás, hanem az, hogy miképen hozza azt létre.

A kézügyesítő oktatás és a többi tantárgyak közötti viszonyt nem az elkészített tárgyakban kell keresni, hanem az azok létrehozásánál követett eljárásban. A jói kezelt kézügyesítő oktatás közvetve minden iskolai tanításnak segítségére megy az által, hogy éles megfigyelésre, figyelmezésre, gyakorlati ítélésre, tisztaságra s gondosságra szoktat és nevel. A kézügyesítő oktatást külön önálló tantárggyá fejleszteni azért szükséges, hogy így fejlődésnek induljon s érvényesüljön a gyermekben szunnyadó minden arravalóság, erő, tevékenységi s alkotási ösztön, melyeket eddigelé egyetlen tantárgy sem vett kellő ápolás alá. Csak az önálló helyes módszerrel tanított kézügyesítő oktatás képes arra, hogy a gyermeknek alkotó tevékenységét felébressze s a többi tantárgyi ismeret biztossá tételére s felelevenítésére befolyjon.

Hosszas élénk megvitatás után a gyűlés határozatilag kimondta, hogy a nevelő kézügyesítési oktatást önálló tantárggyá kell kifejleszteni.

Fazakas József.

EGYESÜLETI ÉLET.

Titkári jelentés

a kolozsmegyei tankerületi tanító-testület 1889-90-ik egyesületi évi működéséről.)*

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Az idő folyása elhozta ismét azon kellemes órát, a melyet tanító-testületünk központi választmánya évről-évre le szokott foglalni egyfelől arra, hogy elszámoljon azon teendőkről, a melyeknek elintézése, végrehajtása főfeladatát képezte; másfelől, hogy rámutasson azon nevezetesebb dolgokra, mozzanatokra, melyek tanító-testületünk mult évi életében történtek.

A mélyen tisztelt közgyűlés becses engedelméből legyen szabad e végből rövid visszpillantást vetnünk a csak most

*) Felolvastott a tanítótestületnek 1890. okt. 30-án tartott közgyűlésén.

leforgott tanítótestületi évünkre, kimutatandók, mely címek alatt, hogyan és mennyit dolgozott tanító-testületünk, életének 19-ik egyesületi évében.

Központi választmány.

Központi választmányunk ezen egyesületi évben 10 rendes és 2 rendkívüli gyűlést tartott, melyeknek nevezetesebb tárgyait, a felvett jegyzőkönyvek alapján, a következőkben igyekszem felsorolni.

Első, rendes gyűlést 1889. november 9-én tartotta meg. Ezen gyűlésen a közgyűléstől áttett ügyek nyertek elintézését. Az egyes tisztségek átadására bizottságok küldettek ki. A közgyűléstől megszavazott felmentő iratok az illetőknek kiadattak.

A tanítótestület új alapszabályhoz alkalmazott „Ügyrend“ lemásoltatott s véleményezés végett megküldetett a köröknek. Az ügyrend tárgyalását jelen közgyűlésünk második napjának tárgysorozatában a 7-ik pont alá vettük be.

Választmányunk az úti- és napi díjak megadása tárgyában feliratot intézett a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nagyméltóságához, melyre azonban mind ez ideig válasz nem jött.

Megalakította a nevelésügyi- és könyvbíráli bizottságokat, melyeknek működését lentebb fogom felsorolni

Választmányunk a „Család és Iskola“ m. évi 18-ik számának „Vegyesek“ rovatában a következő pályázatot írta ki:

„Pályázat. A kolozs megyei tanítótestület De Gerando Antonina felsőbb leányiskolai igazgató adománya folytán 5 drb. arany pályadíjat tűz ki az adományozó által meghatározott következő tételre: „Mik lennének a leggyakorlatibb módok és eszközök arra nézve, hogy a gyermekek már az elemi iskolában elriasztassanak a pálinka-ivástól.“ A munkát idegen kézzel leírva, a szerző nevét magában foglaló zárt jelíges levélke mellett 1890. szeptemb. 1-éig kell beadni Kolozsvárt, Elek Gyula tanító-testületi titkárhoz. A kolozs megyei tanító-testület tagjain kívül pályázhatnak más tanító-testületek tagjai is. A pályanyertes mű a kolozs megyei tanító-testület tulajdona lesz. A pályázat eredménye annak idején a tanító-testület szakközlönyében a „Család és Iskola“-ban lesz közölve. A kolozs megyei tanító-testület központi választmányának Kolozsvárt, 1889. november 9-én tartott üléséből. Nagy Kálmán, elnök; Elek Gyula titkár.“

A kitűzött határidőig a nevezett pályatételre két mű érkezett be, mi a f. év szeptember 6-án tartott választmányi gyűlésen bejelentetvén, a választmány intézkedett azok megbiráltságáról.

A szept. 20-án tartott rendkívüli választmányi gyűlésen De Gerando Antonina igazgatónő, mint a bíráló bizottság elnöke, a bíráló bizottság nevében jelentést tett a két pályaműről. Lássuk, kivonatossan, mit mond a bíráló.

Az első számú műnek jelígeje: „Akarat, akarat és akarat.“ A bevezetésben szerző tudományos apparatussal indul a pálinkának, más szóval tudományosan akarja fejtegetni a pálinka hatását; de tudományosnak látszó állításai hibásak, s az egész bevezetés elnyújtott. A tárgyalásban teszi meg indítványait a pálinka ivás ellen s ezek között van egy pár figyelemre méltó. Szerzőnek indítványai közül lássunk egy néhányat. Törölje el az állam a pálinkát a föld színéről. Tartson a tanító a pálinka ivás káros hatásáról felolvasásokat. Tanítson az iskolában dalokat, melyek a részeg emberről szólnak. Szervezen dalárdát, népkönyvtárt, olvasó-egyletet. Rendezzen nemzeti ünnepet szavalattal, énekkel összekötve stb. stb. Ezek volnának, mondja a bíráló, röviden összefoglalva az indítványok. Sajnos, hogy az értekezés nyelvezete, mondat füzése, szóviszonyítása hibás.

A második számú műnek jelígeje: „Értelem és munkaszeretet, teremt áldásos, boldog életet.“ E dolgozat sok gonddal van szerkesztve, nyelvezete is tiszta és értelmes, de

az ötletek kevésbé eredetiek, mint az előbbiben. Az első részben fejtegeti, hogy mi okozza a pálinka ivás nagy elterjedését. A másodikban keresi azon eszközöket, a melyek az előidéző okokat elhárítanák, megsemmisítenék. Első sorban ajánlja, hogy az „Iszákosságból eredő szerencsétlenség alkalmával mondjon a tanító erkölcsi beccsel bíró elbeszélést. Szoktassa a tanulókat rendezhez, tisztasághoz.“ A pálinka-szagu tanulókat ültesse külön. Tanítsa a tanító az embertant, természetant és természetrajzot olyan szellemben, hogy ezekből is felismerjék a pálinka-ivás káros hatását. Különösen fordítson a tanító nagy gondot az egészségtan tanítására.“

Végül a bíráló így szól:

„Mindkét értekezés mond kivihetetlen dolgokat és melőzi a kiviheteket; tagadhatatlan azonban, hogy oly emberek irták, kik a nép között élnek, jól ismerik a viszonyokat s azok felett gondolkoztak. Ézért, noha abszolút beccsel egyik sem bír, tekintve a szorgalmat, igyekezetet és munkát, melyről a két értekezés tanuskodik: a bíráló bizottság a jutalmazó óhajára abban állapodott meg, hogy a pályadíj a két mű között egyenlően osztassék meg.“

A választmány a bíráló bizottság véleményét elfogadta s az 5 drb. arany pályadíjat az értekezések szerzőinek oda ítélte. A szerzők neve, a titkári jelentés, felolvasása után felbontandó jelíges levelékből fog kitűnni.

(Folytatása köv.)

Elek Gyula,
tantest. titkár.

A IV. egyetemes tanítógyűlés elnöksége a néptanító országos bizottságának rendes- és póttagjaihoz a következő felhívást intézte:

Mélyen tisztelt Ügytárs!

Van szerencsénk értesíteni, miszerint a f. é. augusztus hó 21., 22. és 23. napjain Budapesten tartott IV. egyetemes tanítógyűlés Önt a „Magyarországi tanítók országos bizottsága“ rendes, ill. póttagjává választotta. Tisztelettel kérjük, hogy a tisztséget elfogadni s a bizottságban tevékeny részt venni méltóztassék.

A „Magyarországi tanítók országos bizottsága“ 100 rendes és 24 póttagból áll, melynek felét fővárosi, felét vidéki tagtársak képezik. *) A „bizottság“ szék-

*) A bizottság fővárosi tagjai: 1. Almásy János. 2. Benedek Elek. 3. Bokor József dr. 4. Böngérfy János. 5. Csukássy Fülöp. 6. Dániel Márton. 7. Dömötör Géza. 8. Farkas Elek. 9. Fenyvesy Adolf. 10. Glatz György. 11. Gööz József dr. 12. György Aladár. 13. Hagara Viktor. 14. Hangl József. 15. Kálnay Nándor. 16. Komáromy Lajos. 17. Komáromy Erzsébet. 18. Komlós Ferencz dr. 19. Komócsy József. 20. Koncesz Lajos. 21. Kozocsa Tivadar. 22. Kurz Sámuel. 23. Lakits Vendel. 24. Lederer Ábrahám. 25. Luttenberger Agoston. 26. Málnay Mihály dr. 27. Minke Eéla. 28. Mousong Géza. 29. Nagy László. 30. Nemeskay Irma. 31. Örley János. 32. Patacsics János. 33. Péterfy Sándor. 34. Pósa Lajos. 35. Potoczky Lajos. 36. Sarcevic Benő. 37. Schiffer Ferencz. 38. Schön József. 39. Schweitz Vilmos. 40. Somlyay József. 41. Szathmáry György. 42. Szóts András. 43. Sztankó Béla. 44. Tóth József. 45. Trájer Károly. 46. Thuránszky Irén. 47. Velösy Lipót. 48. Verédy Károly. dr. 49. Walter Károly. 50. Wendler Irma. Póttagok: 1. Szöke István. 2. Jeny József. 3. Vajdady Gusztáv. 4. Hetzer József. 5. Szabó László. 6. Göndöcs István. 7. Neiger Sándor. 8. Eperjessy István. 9. Hortobágyi Antal. 10. Szabó Lajos. 11. Nagy Lajos. 12. Hajós Mihály.

A bizottság vidéki tagjai: 1. Adorján Miklós (Csurgó). 2. Bálint Mihály (Czegled). 3. Bánfy Alajos (Sümegh). 4. Bánfi János (Karánsebes). 5. Bányai Jakab (N.-Becskekerek). 6. Bedő Dénes (O-Radna). 7. Böszörményi Mihály (Kecske-mét). 8. Deák Lajos (Maros-Vásárhely). 9. Dezső Lajos (Sáros-patak). 10. Ember János (Ungvár). 11. Eszenyi Sándor (N.-Várád). 12. Faluvégi Albert. (Zilah). 13. Ferenczy János (Szeged). 14. Gaál Franciska (Kövágó-Eörs). 15. Gábel Jakab (N.-Várád). 16. Groó Vilmos (Rimaszombat). 17. Györgyösy Rudolf (Arad). 18. Halász Ferencz (Eger). 19. Hetey György (Déva). 20. Illényi István (Érsekújvár). 21. Józsa Mihály (Brassó). 22. Király Károly (N. Szöllös). 23. Kis Sándor (Zsáka). 24. Láng Mihály (Pancsova). 25. Libertiny Gusztáv (Nyitra). 26. Major János (Esztergom). 27. Marcsa György (Komárom). 28. Mady Lajos (Ujpest). 29. Merényi Kálmán (M.-Óvár). 30. Peres Sándor (Losoncz). 31. Paalik Imre (Mezőhegyes). 32. Pazár István (Nyiregyháza). 33.

helye Budapest; feladata pedig: „hogya a IV. egyetemes tanítógyűlés határozatainak végrehajtásáról gondoskodjék” s ezen kívül a hazai tanítóegyesületek képviselőinek évenként való összehívása, állandó országos tanítói irodának létesítése, az országos jellegű tanítói egyesületek között összeköttetés alkotása, a tanítókat általában érdeklő ügyek felkarolása, a népoktatást illető törvényhozási s hatósági intézkedések megvitatása s más erkölcsi tényezők által a magyarországi tanítók között hatósági, nemzetiségi s felekezeti különbség nélkül minél nagyobb összetartást létesíteni igyekezzenek.”

E végből a „Magyarországi tanítók országos bizottsága” f. é. november hó 2-án délután 3 órakor Budapesten, az V. ker. Szemere utcai közs. elemi iskolaépület egyesületi helyiségében alakuló gyűlést tart, melyre mélyen tisztelt Ügytárs urat ezennel meghívjuk: egyszersmind kérjük, hogy ha a jelzett gyűlésen való megjelenésben akadályozva lenne, vagy a bizottsági tagságot elvállalni nem volna hajlandó, erről az alólírt elnökséget (Budapest, VI. ker. Érszek-útca 4. sz.) értesíteni sziveskedjék.

A „Magyarországi tanítók országos bizottsága” a IV. egyetemes tanítógyűlés által elfogadott „szervezet” értelmében a volt „végrehajtó-bizottság” ügyiratait s iratait átveszi, részletes ügyrendjét megállapítja, a még le nem bonyolított ügyeket azokkal egyetértőleg elintézi.

Az „országos bizottság” megválasztott tagjainak működése csak lemondás, halálozás, a fővárosiakra nézve Budapestről elköltözés vagy azáltal szűnik meg, ha a tag három ülésről igazolás nélkül elmaradt. A Budapesten létező „országos” jellegű tanítóegyesületek elnökei a bizottságnak hivatalból tagjai a rendes 50 tagon kívül.

A f. é. november hó 2-án tartandó alakuló gyűlésen választandó lesz 1 elnök, 2 alelnök, 1 titkár, 3 jegyző, 1 pénztárnok s 1 ellenőr. Tárgyai: a „bizottság” részére ügyrend megállapítása; — állandó „országos tanítói iroda” létesítése; — a magas kormányhoz intézendő emlékiratok (folyamodványok) tárgyalása; — indítványok.

Mélyen tisztelt Ügytársunk szives támogatását és a jelzett gyűlésen való megjelenését ismételtlen kérve, hazafias üdvözléssel és kartársi szeretettel vagyunk

Budapesten, 1890. október hó 12-én.

Lakits Vendel, a IV. egyet. tanítógyűlés társelnöke.
Dr. Gööz József, a IV. egyet. tanítógyűlés jegyzője.

A marostordamegyei általános tanító-testület ez évi (XIII.) közgyűlést november 5-én tartja Marosvásárhelyt a megyéhez tanácstermében, melyre a tagok, valamint a tanügybarátok tisztelettel meghívotnak. A gyűlést megelőzőleg gyakorlati tanításokat tartanak: 8—9-ig Szentgyörgyi Dénes helyi tanító a községi elemi leány-iskola I. osztályában a beszéd- és értelemgyakorlatokból. 9—10-ig Péter József h.-bodoni ref. tanító a községi elemi fiu-iskola III. osztályában a számtanból. Tíz órakor a gyűlés megnyitása. Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó Lakatos Sámuel elnök által. 2. Jelentés a testület évi működéséről Gönczy Já-

Putsch Tóbiás (Igló). 34. Réthy Lajos (Déva). 35. Sárkány Gábor (Munkács). 36. Sebestyén József (N.-Sajó). 37. Sebesztha Károly (Becztercebánya). 38. Sipos Elek (Komárom). 39. Sudy K. János (Kassa). 40. Solyom Antal (H.-Böszörmény). 41. Száva János (Jászladány). 42. Szántó Edéné (Szabadka). 43. Sziklay P. Gyula (Székesfehérvár). 44. Schmidt Boldizsár Szabolcsbánya). 45. Schneider István (Pécs). 46. Schenk Jakab (Fehértemplom). 47. Schön Bernát (Győr). 48. Törkölly József (Rimaszombat). 49. Wargha István (N.-Kőrös). 50. Wolfgang Lajos (Miskolc). — Póttagok: 1. Bánhegyi István (Békés). 2. Czehe Győző (Zenta). 3. Ember Károly (F.-Bánya). 4. Hegedűs János (Mezőtúr). 5. Hoffman Mór (N.-Kánizsa). 6. Kohut Mór (Debreczen). 7. Lázárné Kaszner Janka (Kolozsvár). 8. Mihaliczka István (Znió-Váralja). 9. Polónyi Máttyás (Szolnok). 10. Schuller József (Bátaszék). 11. Szép Lipót (Veszprém). 12. Vida Déniel (Baja).

nos főjegyző által. 3. Elnöki előterjesztések. 4. A központi pénztárnok jelentése. 5. A pénztárvizsgáló bizottság jelentése. 6. A könyvtárnok jelentése. 7. A könyvtár vizsgáló bizottság jelentése. 8. „Erkölcsei természetünk és az iskolai fegyelmezés”, felolvasás: tartja Csekme Ferencz geryneszegi ev. ref. pap. 9. „A nép- és ifjusági könyvtárak” czim alatt felolvasást tart Pallos Albert görgényi fiók-köri elnök. 10. „Miként lehetne a nép érdeklődését fölkelteni s fenntartani az iskola ügye és gyermek nevelése iránt?” Felolvasás; tartja Pálfi Sándor ny.-szt.-mártoni unitárius tanító. 11. Bizottságok jelentései. 12. Indítványok. tárgyalása. A tagsági díjjal hátralelőben levő tagok felhivatnak, hogy ez iránti kötelezettségöknek igyekezzenek eleget tenni, mert ellenkező esetben a közgyűlési igazolvány részökre nem fog kiadatni. Gyűlés után közebed tartatik. A kik ebben részt akarnak venni, sziveskedjenek a központi választmányak nov. 1-ig bejelenteni. A marostordamegyei általános tanítótestület központi választmányának 1890. okt. 15-én tartott üléséből. Lakatos Sámuel, elnök. Szentgyörgyi Dénes, helyettes jegyző.

I R O D A L O M.

A természetrajz elemei. Felsőbb népiskolák számára. A nm. vallás- és közoktatási m. kir. miniszterium által kiadott tanterv értelmében írta *dr. Róth Samu*, főelőiskolai igazgató. Bpest. Franklin-társulat kiadása. 1890. Ára 80 kr.

A természetrajz-földrajzi tankönyv-irodalom terén előnyösen ismert szerző a felsőbb népiskolák használatára adja említett című művét, melylyel a tanterv követelményeinek teljesen megfelel és mint gyakorlott szakférfiú igen jól tudja, hogy mit és hogyan kell tanítani a természetrajzból a felsőbb népiskolák tanulóinak, a leendő polgárok zömének. Munkájában nem téveszti szem elől, hogy azok számára írja, a kik realis pályára szándékoznak lépni.

A mű 220 oldalra terjed s magában foglalja a felsőbb népiskolák 2 vagy 3 osztályának természetrajzi tananyagát.

A tananyag földolgozása teljesen a tanterv alapján történik, részletesen, világosan és könnyen érthetőleg. A növénytant őszi és tavaszi időszakban a legközönségesebb, az ipar- és háztartásban fontosabb növényeknek tárgyalja, melyeket a gyakorlati életnek megfelelően „vadon termő,” szántóföldiek és kertiek közül választ ki. Kiemelendőnek tartom, hogy a kezdőkkel jellegző egyedeket ösmertet, nem sorozza rendszerbe; ezt az oktatóra bizza, hogy elegendő ismeret után végezze a tanulókkal. Ennek mikéntjére az ismétlő kérdésekben figyelmet, a mennyiben a leírt és megismert egyedeknek azon jellegeit törekszik begyakoroltatni, a melyekre az alaktanban és a rendszerezésben szükség leend.

Leírja az ipar- és háztartásban használt külföldi növényeket is és ezzel a földrajzban csak névleg fölemlített növényeket is megismerteti; a földrajzot a természetrajzzal egybe kapcsolja. A növénytan tárgyalását a tanulaknak egybefoglalásával, a növénytak megismertetésével, a növények táplálkozásával, élet feltételeivel, földrajzi elterjedésével s végül azoknak az „ember használatában” fejezettel végzi be. Mialtal az embernek a növényországtól való függését, egymásra való utalását jelezi.

A téli időszakban a közönséges és ipari czélokra használtakat; mint azt a tanterv követeli. Itt czélszerű lett volna a földképleteknek rövid áttekintését is előadni.

A tankönyv állattani része a családok jellegző egyedeivel ismerteti meg a tanulókat és azután foglalja rendszerbe az ismereteket.

Szóval a tankönyv a tanterv szerint ismerteti meg a tanulókat a természetrajz elemeivel.

Úgy iránya, mint nyelvezete sikerültnek mondható.

Óhajtandó, hogy a csinos kiállítású és jó betűzetű, valamint szép ábrájú tankönyv minél szélesebb körben elterjedjen. Az ára tartalmához képest olcsó is.

Dr. Székely Bendegúz.

Lapunk f. é. 15-dik számában említettük volt, hogy a De Gerando Antonina szivességéből kitűzött 5 arany pályadíjra beérkezett munkákat az e czélra az adományozó, továbbá Paal Ferencz, Binder Laura és Schwarzel Ádél személyeikben kiküldött bizottság megírta. Említettük azt is, hogy a választmány e bírálót jóváhagyta s elhatározta, hogy a jeligés levelkéket tanító-testületünk ez évi közgyűlésén bontsák fel. Addig is, míg erről a további értesítést megtehetnök, közöljük a bírálót a mint alább következik

„Mik lennének a leggyakorlatibb módok és eszközök arra nézve, hogy a gyermekek már az elemi iskolában elriasztassanak a pálinka-ivástól?”

Ez volt az a kérdés, melyet De Gerando Antonina f. l. isk. igazgatónő pályázatra kitűzött. Sajnos csupán két pályamű érkezett be.

Az elsőnek jelígeje: „Akarat, akarat és akarat.” A bevezetésben a szerző tudományos apparatussal indul a pálinka ismertetésének, más szóval tudományosan akarja fejtegetni a pálinka hatását; de tudományosan látszó állításai hibások, s az egész bevezetés elnyújtott. A tárgyalásban teszi meg indítványait a pálinkaivás ellen, s ezek közt van egy pár figyelemre méltó; megjegyzendő, hogy a tanító szerepe csekély, mert szerző szerint a tanító nagyon keveset tehet.

Említsük föl következő indítványait; 1. „törölje el az állam a pálinkát a föld színéről.” Mondjon le azon 13 millió frt. jövedelemről, melyet a szeszárulásból húz, s szedje be más adó czímen, mert ha a nép józan fővel dolgozik, s ekkor több jövedelmet szerez, inkább fizet. 2. Tartson a tanító alkalmoszerű felolvasásokat a templomban a részegeskedés kárhozatos voltáról és következményeiről. 3. Tanítson be az iskolában dalokat, melyek a részeg emberről szólnak. 4. Gondoskodjék játékokról, olvasmányokról s az utóbbiak foglalkozzanak a p.-ívás következményeivel. 5. Tanítsa az ismétlőket pontosan. 6. Szervezzon a faluban felnőtt ifjakkól dalárdát. 7. Rendezzen „nemzeti ünnepet” szavalattal, énekekkel összekötve. Ezenkívül legyen a faluban nép-könyvtár, olvasóegylet. A pap használja föl befolyását s például confirmatio alkalmával is beszéljen lelkökre a p. ívás ellen. Végül: gyűjtessenek össze a nemzeti játékok Ezeket terjeszszék a felnőttek között is, hogy az unalom ne legyen rossz tanácsadója a népnek, hanem szabad idejében legyen egészséges, jótékony szórakozása; mert nemes mulatság, jótékony szórakozás, műveltség és lelki erő mentheti meg leginkább a korcsmától és a pálinka csábításaitól.

Ezek volnának röviden összefoglalva az indítványok. Sajnos, hogy az értekezés nyelvezete, mondat füzése szóviszonyítása nagyon hibás.

A második pályamű jelígeje: „Értelem és munkaszeretet, teremt áldásos boldog életet”

E dolgozat sok gonddal van szerkesztve, nyelvezete is tiszta s értelmes, de az ötletek kevésbé eredetiek mint az előbbiben.

Az első részben fejtegeti, hogy mi okozza a pálinka nagy elterjedését. A másodikban keresi azon gyógyszereket, a melyek az előidéző okokat elhárítanák, vagy megsemmisítenék. Azonban az iskola szerepe itt is korlátolt, s több szerepe van az iskolán kívül álló egyéneknek.

Első sorban ajánlja, hogy: „Iszákosságból eredő szerenstlenség alkalmával mondjon a tanító erkölcsi beccsel bíró elbeszélést.” Szoktassa a tanulókat rendhez, tisztasághoz. A pálinka szagu tanulókat ültesse külön, hadd legyenek ezzel is megsegényítve.

Ha tanfelügyelő, v. más tekintélyes látogató jön az iskolába, tartson az, a tanító előleges értesítése alapján, dorgáló beszédet a pálinka ivóknak.

Tanítsa a tanító olyan szellemben az embertant, természetant és természetrajzot, hogy ezekből is fölismerjék a pálinka ivás káros hatásait Különösen fordítson nagy gondot az egészségtan tanítására.

Szükséges volna e czélból a háztartástan lelkiismeretes tanítása, hogy tudjanak tápláló eledelket készíteni s ne pótolják ezeket pálinkával.

A gazdasági és kertészeti gyakorlatok a faültetés és nemesítés szintén sokat tehetnek e czélból. Az utóbbit a felnőtt ifjakkal is folytatni kell, hogy ez által megmaradjon a a kapos az iskola és a falusi ifjuság közt. Legyen továbbá isk. takarékpénztár; de legyen egyszersmind a tanterem mellett elhelyezett iparterem.

Végül: a tanítótestületek gondoskodjanak népszerű könyvekről, melyeknek írásával tanítók is foglalkozzanak.

Ezek után ajánlja, illetőleg szükségesnek tartja, hogy a pap, bíró, jegyző tegyenek látogatásokat a családoknál, szólítsák fel őket a rendre, tisztaságra, a pálinka kerülésére, s hassanak különösen az asszonyok önére. Az orvos pedig himlőoltások alkalmával rendelje meg, hogy a gyermekeknek pálinkát ne adjanak.

Mind két értekezés mond kivihetetlen dolgokat és melőlöz kivihetőket, tagadhatlan azonban, hogy oly emberek irták, kik a nép között élnek, jól ismerik a viszonyokat, s azok felett gondolkodtak. Ezért, noha abszolút beccsel egyik sem bír, tekintve a szorgalmat, igyekezetet és munkát, melyről a két értekezés tanuskodik, a bíráló bizottság a jutalmazó óhajára, abban egyezett meg, hogy a pályadíj a két pályamű között egyenlően osztassék meg.

Schwarzel Ádél,
b. jegyző.

Stampfel Károly könyvkiadótól megérkezett:

Zsebnaptár tanítók számára. Az 1890/91. isk. évre. Harmadik évfolyam. Pozsony, 1890. Budapest. Ára 60 kr.

Jegyzéknaptár tanítóknak számára. Az 1890/91. iskolai évre. Harmadik évfolyam. Pozsony, 1890. Budapest. Ára 60 kr.

Jegyzékkönyvecske az elemi és polg. isk. tanulók számára. Negyedik évfolyam. Pozsony, Budapest. Ára 16 kr. Mind a három csinos kemény kötésben van s czéljának megfelel. A naptárak adják a naptári részeken kívül Dr. Berzeviczy Albert államtitkár sikerült arczképét s életének főbb vonásait; továbbá Mátyás király arczképét s uralkodásának ismertetését, a nyugdíjtörvény kivonatát, az engedélyezett tankönyvek jegyzékét, a posta-takarékpénztárak ismertetését, az isk. takarékpénztárak kezelése módját, az engedélyezett tankönyvek betűsoros jegyzékét, stb. stb. Tartalom, kiállítás s olcsóság tekintetében mind a három ajánlható.

Továbbá beérkeztek:

A hivatás áldozata. Történeti rajz a magyar néptanítók jelenéből. Egy kötet két részben. Irtá Gáti Győző. Kiadja a „Magy. Paed. Szemle” szerkesztője: Glatz György budapesti községi tanító. 1890. A „Magyar Paed. Szemle” tulajdona.

Általános földrajzi atlasz. Népiskolai használatra összeállította Kozma Gyula. Huszonnegyedik kiadás. Ára 35 kr. Tartalma 17 térkép, melyből egyes térkép külön is kapható 10 krért. Budapest. 1890. Dobrowsky és Franke kiadása. 1890. évi 14.450 sz. a. általánosan engedélyezve. Budapest főv. tanácsa által a 23-dik kiadásban a községi iskolák IV., V. és VI. osztályainak használatára ajánlva. Át-tették a könyvbíró bizottsághoz.

V E G Y E S E K.

— A hátralékos előfizetési díjak beküldését tisztelettel kérjük.

— Tanítótestületünk f. é. közgyűlését m. hó 30-án és 31-én tartotta meg a városház nagytermében, a lapunk f. é. 15. számában közölt tárgysorozattal. A gyűlés lefolyásáról szóló közleményünket, jövő számunkban adjuk.

— Kinevezések. Király Ő felsége f. év. okt. 12-én Schönbrunnban kelt kéziratában a közoktatási miniszter előterjesztésére dr. Gömörly Oszkár miniszteri tanácsosi cím és jelleggel felruházott osztálytanácsost, miniszteri tanácsossá; Szathmári György orsz. gy. képviselőt pedig korengedély és a miniszteri tanácsosi cím és jelleg díjmentes adományozása mellett, osztálytanácsossá nevezte ki. Szathmári György kitűnő szakképzettséggel párosult tehetséget s a nemzeti művelődés iránt lángoló buzgóságot visz magával új állásába. Egyike azon éleslátású férfiaknak, kik hazánkban a népoktatás fontosságát legtisztábban látják. Ez irányban, szóval, tettel már eddig is sok érdemet szerzett. Ezért őszinte tisztelet környezi őt az egész hazában s bizalommal és szeretettel tekint reá minden tanító, mint a néptanítók igaz barátjára. Kísérje áldás és szerencse működését!

— Uj tanár. Dr. Székely Bendegúz kolozsvári polg. iskolai tanár, a sepsi-szentgyörgyi áll. segélyezett ev. ref. főgymnasiumhoz r. tanárrá kinevezetvén, helyére Kolozsvár város közs. iskolaszéke dr. Budai József egyetemi tanárségödöt választotta meg.

— Áthelyezés. A vallás és közokt. miniszter néhai Schreiber Ferencz Fogarasmegye kir. tanfelügyelőjének helyére Kakujay Károly csongrádmegyei tanfelügyelőt áthelyezte. Csongrádm. kir. tanfelügyelője dr. Tergina Gyula budapesti főreálisk. tanár lett. — Killyéni Endre brassói áll. polg. leányiskolai tanítót a vall. és közoktatási miniszter előléptetéssel a fumei polg. fiúiskolához helyezte át. A közbecsülésben állott tanító távozása alkalmából tisztelői, s barátai több rendbeli jelét adták iránta táplált meleg rokonszenvűknek.

— Elismerő oklevél A f. é. IV. egyetemes tanítógyűléssel kapcsolatosan rendezett tanszerkiállítást rendező bizottság m. hó 9-én tartott ülésében Propper Ferencz kolozsvári polg. és ipariskolai rajztanárnak, kiállított mértékmutatójáért elismerő oklevelet határozott adni.

— Királyi tanfelügyelő értekezlete. Mult hó 16-án Budapesten az állami felsőbb leányiskola helyiségében a kir. tanfelügyelő értekezletet tartottak Koós Ferencz brassómegyei kir. tanfelügyelő elnöklete alatt. Kimondották, hogy minden évben értekezletre jönnek össze, melyen egy gyakorlati közigazgatási és egy paedagogiai kérdést vitatnak meg. A jövő évi értekezlet Budapesten lesz, május havában. Ezen első gyűlésen a tanfelügyelő hatáskörének kibővítését és anyagi helyzetét fogják megvitatni. E kérdés előzetes megbeszélésére Tóth József pestmegyei kir. tanf. elnöklete alatt biz. küldtek ki. Az értekezlet paedagogiai kérdése, Verédy K. fővárosi kir. tanf. indítványa alapján ez lesz: Kiderítendő a nyelvoktatás terén észlelhető visszasság az el. iskolai és középtanodai oktatás között? A nyelvoktatás ugyanis ez idő szerint nem egyöntetű, mert a neologia és orthologia harcát a tankönyvek beviszik az iskolába. Az értekezlet tagjai gr. Csáky Albin vall.- és közokt. miniszternél, továbbá Berzeviczy A. államtitkárnál, Szathmári György és Lévy Ferencz min. tanácsos, illetőleg oszt. tanácsosnál tisztelegtek. Mindenik szívesen fogadta a tisztelgőket s megígérte támogatását.

— A tanítói nyugdíjtörvény módosítására vonatkozó törvényjavaslat, gr. Csáky A. a vall. és közoktatási m. kir. miniszternek, az országgyűlés képviselőházának pénzügyi

bizottságában m. hó 17-én tett kijelentése szerint végszövegezés alatt van s előreláthatólag még ezen ülészak folyamán a képviselőháznak be fog nyújtani. — Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy az e kérdésben több oldalról történt hirlapi felszólalások alkalmából kijelentette a közokt. kormány, hogy teljességgel nem szándéka a nyugdíj alapot rendeltetése céljától eltéríteni s ennél fogva olyanformán felhasználni, hogy abból a 300 frtnál kevesebb évi fizetést kapó tanítók évi fizetését pótolják.

— Tanítói fizetések rendezése. Gr. Csáky Albin miniszter a jövő évi közoktatási költségvetés tárgyalása kapcsán, a pénzügyi bizottságban kijelentette, hogy foglalkozik az elemi népiskolai tanítók fizetésének rendezésével, és pedig oly irányban, hogy legalább a törvényes minimumban (300 frt.) a felekezeti néptanítók is részesüljenek. Elhatározott szándéka a miniszternek, hogy ily természetű előterjesztéssel a törvényhozás elé lépjen azon reményben, hogy az állam pénzügyi helyzete meg fogja engedni az ebből származó jelentékeny teher viselését. E jelentést a biz. helyesléssel fogadta.

— Halálozás. Jancsó Mária, Mihály Gergelyné a kézdivásárhelyi községi leányiskola jeles tanítónője, élete 29-ik, tanítónői működése 10-ik évében f. év okt. 23-án, rohamos szívhűdés következtében elhunyt. Mult hó 25-én temették el.

— Katonai előkészítő-iskola Kolozsvárt. A m. kir. királyi honvédelmi miniszter rendelete alapján törvényhatóságilag engedélyezett katonai előkészítő iskola nyílik meg e hó 5-én városunkban, belhidutzai 13. szám alatt Algátzy Lajos intézeti tulajdonos vezetésével. Ez intézet az e. f. é. nov. 5-én kezdődő és a jövő évi jun. 30-án végződő tanfolyamot nyit az önkéntesi jog megszerzésére és a tartaléktiszti vizsga előkészítésére. Az előbbi tanfolyam sikeres vizsgálata, minden előképzettség kimutatása nélkül, az önkéntesi jogot adja hallgatóinak. Az utóbbi tanfolyam sikeres vizsgálata a tartaléktiszti vizsga letehetését segíti elő. Az intézet tanfolyamokat nyit továbbá hadapródok kiképezésére, s előkészít a cs. és kir., a m. kir. honvédség és hadi tengerészeti katonai tisztképző és hadapród iskolákra. Az intézet tannyelve magyar és német. Bővebb felvilágosítást nyújt az intézet értesítője, melyet az intézet tulajdonosa kívánatra szívesen megküld:

— Helyettesítések. A vall. és közokt. m. kir. miniszter Rozgonyi Malvina györgyfalvi áll. isk. tanítónőnek betegsége okán e. f. é. decz. hó végéig szabadságidőt engedélyezvén, helyettesítésére Medeczky Aranka gattájai (Temesm.) áll. isk. tanítónőt helyezte át. — Benedek Aron kolozsvári áll. tanítónőképz. rendes tanár szintén betegsége folytán hat hónapig szabadságidőt nyert. Helyettesítésével Gyúry Ilona polg. iskolai tanítónő bízott meg.

— A szamosvölgyi vasut igazgatósága e folyó év okt. 1-én 5629. sz. a. a tanítók, tanárok és tisztviselők részére eddig nyújtott kedvezmények adását, mivel vonalán a m. államvasutak díjszabásait (zóna-tarifa) hozta be, beszüntette.

— Vallás- és közoktatási miniszterium jövő évre 7,294.055 frt. rendes és 84,383 frt. átmeneti kiadást vett fel költségvetésébe, a mi a mult évinél 342 ezer forinttal több. A tanító-képezdei rajz és zenetanárok fizetését 100—100 frttal fogják emelni.

TARTALOM: Elnöki megnyitó. Nagy Kálmán. — Tanóra előtt és után. (Folyt. köv.) Tóth Károly — A szóról-szóra való emleztetés módjának, tárgyainak s értékének meghatározása a népiskolában. (Folyt. köv.) Pap Mari. — A marosvásárhelyi női-ipariskola. — Tárca: Adatok Alaskáról. (Folyt. köv.) Gerardo Atilla. — Paedagogiai esetek: A mulasztott óra igazolása. Csiky Béla. — Lapszemle: A kézügyesítő oktatásról. Fazakas József. — Egyesületi élet: Titkári jelentés a kolozsm. tanítótestület 1889—90. évi működéséről. (Folyt. köv.) Elek Gyula. Felhívás a IV. egyet. tanítógyűlés orsz. bizottságának tagjaihoz. — Irodalom: A természetrajz elmei, dr. Róth Samutól, ismerteti dr. Székely Bendegúz. Bíráló bizottsági jelentés, Schwarzel Adél. — V e g y e s e k.